

אי הדרך ליריחו?

ניגאל מוסינזון: „הדרך ליריחו“ הוצאת נ. טברסקי
צבי ב. דב

את הקורות אותה ואת משפחתה. והנה דרכו ברורה לפניו — להילחם ולנקום.

שני הסיפורים הגדולים, מבחינת היקפם, כוללים בתוכם, יתר על המידה, מקרים שרנים ורחוקים זה וזה. לפנינו רומנים קצרים, מורכבים מאד ולעתים החיבור בין ההלקים אף מלאכותי („הדרך ליריחו“). ב„סרג'נט גרין“ עוברת לעינינו דרמה של אדם, אך כאן שוגה המחבר בתמציתיות יתירה. כאן יש הכל: בדידות של אנשים ולבטיהם בעקב בדידות, ללא מוצא, המונייות עכורה של „עמך“ יהודיים, בעיקר מבין עדות המזרח, אהבה נכזבת ואהבה מנצחת, שליחת אדם יהודי למחוז בטוח ע"י מסקד גבוה, מתוך השכונות אישיים, צרים. וחבל שאינה ניתנת לנו השהות למצות כל בעיה לחוד. מה חשובה ודורשת הרחבה היא כאן הנימה המרמזת: אותו מא"ז, המצוה להרוג ערבי חף מפשע, אינו יכול גם להרתע מהתנקשות בחיי סקודו — וכפי הנראה, ללא היסוסים מרובים. מוסינזון אינו מצו להלחם, כסופר, בשקר ובתועבה אשר ב„מוסכמות“ — הוא נופל, במובן זה, בהרבה מיוהר בספרו „חירבת חזעת“. כי אם לא כן, הרי לא היה עובר כך על הבגידה המזעזעת בעקרונות אנושיים.

שפתו של מוסינזון, היא, לעתים, מסורבלת למדי. הוא מכניס לשפתו המדוברת, ביטויים, שלא יתקבלו, והנראים כמיותרים, בזרים, ויכול היה, ללא פגימה כלשהי, להחליפם בפשוטים יותר ומקובלים. אך כאשר נכנס הסופר, אחרי הקדמות של תאור נוף וסביבה, לעלילה עצמה ולשיחת גיבוריו — פרושה לפנינו שפה ברורה, סרבה ומלבבת.

רק בסיפורים אחדים נרמז לנו, אי הדרך, בה עלינו ללכת בעקבות הסופר. את ההתחלה לספור לוחם, כזה שיהפוך את מוסינזון לסופר שלנו, כלומר לסופר לוחם, עשה, אך המרובה מכסה על המשובח במקרה שלנו. תקוותנו רבה, כי ביצירות הבאות יתן לנו, לדור הצעיר, המחפש ומתווה דרך גם יחד, יותר ממה שנתן עד עתה.

הופיע ספר חדש פרי עטו של הסופר הצעיר ניגאל מוסינזון, מחבר „בערבות הנגב“ ניצירתו זו מובלטת במרום הספר, במעטפתו, יחד עם קטע בקרתי חיובי משל כביקר שליילי במקצת קורצחילי, ושניהם צריכים לשמש המלצה לספר, בטרם יגש הקורא לקרוא בו. שם הספר: „הדרך ליריחו“. רק בספר אחד — לא בטוב ולא במענין ביותר שבספר שומעים אנו את כוונתו של מוסינזון בקריאת השם לספר: „בתקופות קדומות אפשר היה למוטט חומות בתקיעות שופרות. כיום תארך הדרך עד יריחו, ועל התוקעים בשופרות להשמיע צלילים ללא הפוגות, יום יום, כי אזני האדם אטומות הן“. ובכן, נבינה, מוסינזון לוקח על עצמו לתקוע ללא הפוגה — וכך הוא עושה גם כאן: הוא תוקע סיפורים שונים ומשונים אל תוך חלל עולמנו הספרותי, ללא הפוגה וללא הבחנה. אין זה אומר, כי סיפוריו אינם ראויים לקריאה, יש ביניהם אחרים, שהם טובים מאד, יש גם מעטים, המראים, ביתר בהירות, מה היא הדרך להפיל חומה ולהעיר אזני אדם אטומות. אך קליטתנו את הטוב שביצירותיו נפגמת על ידי ערבות החומין בין הסיפורים השונים. יש כאן מכל דבר, אך סדר מחשבתי, כיוון ברור בראיית חיות ומצבים, רעיון אחיד, ולו גם בלתי מושלם, אינו נמצא. אין חוס שני, עובר בספר, ו„אי הדרך?“, שאלה זו, המנסרת בחלל עיר למס של הקוראים והרוצים ללמוד מן הנקי רא — נשארת ללא מענה.

אך לא כרושם הכללי, שמשאיר שפע התיאורים — והוא מטושטש, מעורפל — סיפורים כוודים אחרים. הפגם הוא, כאמור, ברצון לתת „עולם ומלואו“, להקיף תחומים מרובים מדי ומרחקים זה מזה. ונאלצים אנו, במקום לסכם את הספר כולו, כשלמות ספרותית, לדון על סיפורים אחרים כתיאוריים, שאינם מוסיפים כלום (כמו „גייפ כחול“, אשר בא, אולי, להוכיח, כי גם סופר זה כתב על מערכתנו על עצמאות האי רץ, אף הוא מתמצא בהווי צבאי, ואולי רק כדי למלא את החלל) ולשבח אחרים שכתבו.

כאשר הסופר מתאר את חיי הקבוצה, כפי שהם משתקפים בגורל היחיד — הרי, כמעט שהוא מתקרב, במקומות אחרים, לשייליתו, שאינה מבורכת כלל, של מלץ („מצ' גלות“) את החיים האלה. אנו למדים, כי הקיבוץ עשיר הוא במקרים של הפרת נשואין ובגידה בבעל („פולקה“ „ליל שרבי“, סרג'נט גרין), וכי הנהו — אולי רמז דק של הסופר להרגשתו האישית — זר להווית אמנים ומרחיקים עד כדי משבר („כבשים“). עלילות אלה נראות לנו רגילות, אך נתיאורו עולה הסופר, לעתים, לי נצמו. בשעה שב„ליל שרבי“ עודנה מורגשת איריה דחור סת של מיניות ערומה ומתיחת עצבים — הדי משתחרר מוסינזון משפחת ההיאיר של מומנטים מגרים ומצוד כשזון תיאורי בחזרה לנאמנות באהבה בסיפיה „פולקה“. כאן אנו פוגשים באדם החזק, בעמל, הלוחם והמנצח עצמו, היודע (מה מעטים הם היודעים זאת) כי „אין כוסים הרגשים... מוטב תתיזור רות אל עצמה, לפני שתחזו אלי“.

סיפור אחד בא אלינו, כאילו מעולם אחר, ואינו משתלב במסגרת הספר, אך הוא הסיפור הטוב ביותר, הלוחם והמבהיר יותר מכל האחרים. „ארבעה גערים על גבעת החול“ הנהו ראוי לשמש סיפור קריאה לילדים ולנוער, ראוי להיות חלק של תומר טובי חר, שיוגש בספר קריאה של בתי ספר מתקדמים. כאן מוסינזון שוכח את עצמו, את בעיותיו הוא, את עולמו הצר — הוא עובר להסתכלות מן הצד — ונכנס כמעט פעם וחידה לאמת שבקיומנו הסוציאלי, סיפור זה על ילדים מתקוטטים, משוחחים מתרגשים — נראה, כמבוגר שבכל הסיפורים. בסוף הסיפור הזה מגיעים ארבעה הגערים לידי מסקנה צריך לעזור לאלה, שהם חלשים... אבל כדי לעזור נחוצ ללמוד. אלה שיוודעים הרבה, יכולים לעזור יותר... שלא ירכבו עלינו. תיאור ראוי להוקרה הוא גם הפשוט שבכולם (אולי פרט לספור הנ"ל), „אפר“. אדם הולך להילחם, לקחת חבל פעיל במלחמה האנטיפאשיסטית, כי עולמו נחרב עליו, חברתו — פליטת חרב מפולניה הכבושה — משתגעת אט אט, ממש לעינו — בזכרה